

Inventariserend Veldonderzoek, door middel van proefsleuven (IVO-P)

Houtbroekstraat 8 te Someren,
gemeente Someren

Opdrachtgever

Jofra Poultry

Dhr. R.F.L. Slegers

Houtbroekstraat 8

5711 PT Someren

Status:

definitief

Projectleider

drs. E. Hoven

Projectnummer

Synthegra Rapport S150038-b

Autorisatie

drs. J.S. Krist

Paraaf

Datum

11-06-2015

Project: Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven,
Houtbroekstraat 8 te Someren

Projectnummer: S150038-b

COLOFON

Opdrachtgever : Jofra Poultry, dhr. R.F.L. Slegers
Project : Houtbroekstraat 8 te Someren
Projectnummer : S150038-b
Titel : Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven,
Houtbroekstraat 8 te Someren
Datum : 11-06-2015
Projectleider : drs. E. Hoven (senior KNA archeoloog)
Auteurs : drs. E. Hoven (senior KNA archeoloog) en drs. J. H.F. Leuving (senior prospector)
Tekenaar : W. van der Zijpp
Autorisatie : drs. J.S. Krist (senior KNA archeoloog)
Druk : Synthebra BV, Leusden
ISSN : 1874-9771

Synthebra bv

Synthebra bv, Olmenlaan 6a, NL-3833 AV Leusden
Telefoon +31 (0)88 81 81 981. , Internet: www.synthebra.nl

© Synthebra BV, 2015

INHOUD

ADMINISTRATIEVE GEGEVENS	4
SAMENVATTING	5
1 INLEIDING	7
1.1 Ligging en huidige situatie plangebied	7
1.2 Onderzoekskader	8
1.3 Onderzoeksdoel en vraagstellingen	8
1.4 Onderzoeksmethodiek	13
2 ARCHEOLOGISCHE VERWACHTING	14
3 RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK	18
3.1 Landschapsgenese en bodemopbouw	18
3.2 Archeologie	19
4 CONCLUSIES EN BEANTWOORDING VAN DE ONDERZOEKSVRAGEN	24
4.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen	24
4.2 Conclusies	27
5 ARCHEOLOGISCHE WAARDERING EN SELECTIEADVIES	28
5.1 Waardering volgens specificatie VS 06	28
5.2 Selectieadvies volgens specificatie VS 07	30
LITERATUUR EN KAARTEN	31

Bijlagen:

Bijlage 1: Overzicht van relevante geologische en archeologische tijdvakken

Bijlage 2: Puttenkaart

Bijlage 3: Allesporenkaart

Bijlage 4: Profieltekeningen

Bijlage 5: Sporenlijst

Bijlage 6: Vondstenlijst

Bijlage 7: Determinatielijst

Afbeelding voorblad: sfeerfoto van de werkzaamheden (foto: Synthegra BV)

Administratieve gegevens

Toponiem	: Houtbroekstraat 8
Plaats	: Someren
Gemeente	: Someren
Provincie	: Noord-Brabant
Projectnummer	: S150038-b
Bevoegde overheid	: Gemeente Someren, dhr. P. van Mil
Deskundige namens de bevoegde overheid	: Drs. R. Berkvens, Omgevingsdienst Zuidoost-Brabant
Opdrachtgever	: Jofra Poultry, dhr. R.F.L. Slegers
Uitvoerende instantie	: Synthegra BV
Datum uitvoering veldwerk	: 15 en 16 april 2015
Uitvoerders veldwerk	: drs. E. Hoven (senior KNA archeoloog), dhr. P. v. Luijtelaar (senior veldtechnicus)
Onderzoeksmelding (ARCHIS)	: 66228
Datum onderzoeksmelding	: 13-04-2015
Onderzoeksnummer (ARCHIS)	: 2479738100
Kaartblad	: 51H
Periode	: neolithicum-bronstijd en middeleeuwen – nieuwe tijd
Oppervlakte	: 7.200 m ²
Grondgebruik	: akker
Depot	: Documentatie en vondsten zullen worden aangeleverd aan het Archeologische depot van de Provincie Noord-Brabant

De onderzoeklocatie heeft de volgende centrumcoördinaten:

X: 175.677 Y: 378.402

Samenvatting

De aanleiding voor het hier gerapporteerde onderzoek is de voorgenomen uitbreiding van het bestaande bedrijf met twee nieuw te bouwen stallen. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 7.200 m² en ligt aan de Houtbroekstraat 8 te Someren. De verstoring ten behoeve van de nieuwbouw reikt overal tot in de C-horizont. Het hiermee gepaard gaande grondverzet vormt een bedreiging voor de eventueel in de ondergrond aanwezige archeologische waarden. Daarom dient voorafgaand aan deze werkzaamheden archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd in het kader van het traject van Archeologische Monumenten Zorg (AMZ).

De bevoegde overheid stemt in met het advies van Aeres om nader onderzoek uit te voeren in het plangebied in de vorm van een karterend en waarderend archeologisch proefsleuvenonderzoek (conform protocol Proefsleuven KNA 3.3).

Doelstelling

Het doel van het archeologische onderzoek is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting die gebaseerd is op het reeds uitgevoerde bureau- en booronderzoek en om vast te stellen of binnen het plangebied één of meerdere vindplaatsen aanwezig zijn. Deze vindplaats(en) dienen gewaardeerd te worden. Indien er geen archeologische resten worden aangetroffen kan het plangebied worden vrijgegeven wat betreft het aspect archeologie. Wanneer er echter wel archeologische resten worden aangetroffen, dan wordt in overleg met de bevoegde overheid gelijk besloten tot een doorstart naar een opgraving. Hierna is het plangebied vrij van archeologie.

Het onderzoek kan mogelijk een bijdrage leveren aan vragen gesteld in de NOaA, met name in hoofdstuk 22 "De middeleeuwen en vroegmoderne tijd in Zuid-Nederland", eventueel hoofdstuk 11: "De vroege prehistorie", hoofdstuk 17 "De late prehistorie in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland en het rivierengebied" en hoofdstuk 18 "De Romeinse tijd in het Midden-Nederlandse rivierengebied en het Zuid-Nederlands dekzand- en lössgebied".

Gevolgde onderzoeksmethode

Het proefsleuvenonderzoek bestond uit de aanleg van zes proefsleuven (werkputten 1 tot en met 6) plus uitbreidingen van werkput 3 in verband met de aanwezigheid van sporen. Er is een vlak tot in de top van de C-horizont gegraven. Ten behoeve van het fysisch-geografisch onderzoek is per werkput één kolom van 1 m breed gedocumenteerd. Het onderzoek is uitgevoerd volgens de uitgangspunten en randvoorwaarden zoals vastgelegd in het Programma van Eisen (PvE), dat is opgesteld door drs. E. Hoven.¹ Tijdens het veldonderzoek is na telefonisch overleg met drs. R. Berkvens van het PvE afgeweken: de werkputten 1, 5 en 6 lagen in de rijbaan van de bestaande boerderij. De putten zijn verplaatst naar de akker. Van het puttenschema is niet afgeweken.

¹ Hoven, 2015.

Project: Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven,
Houtbroekstraat 8 te Someren

Projectnummer: S150038-b

Resultaten

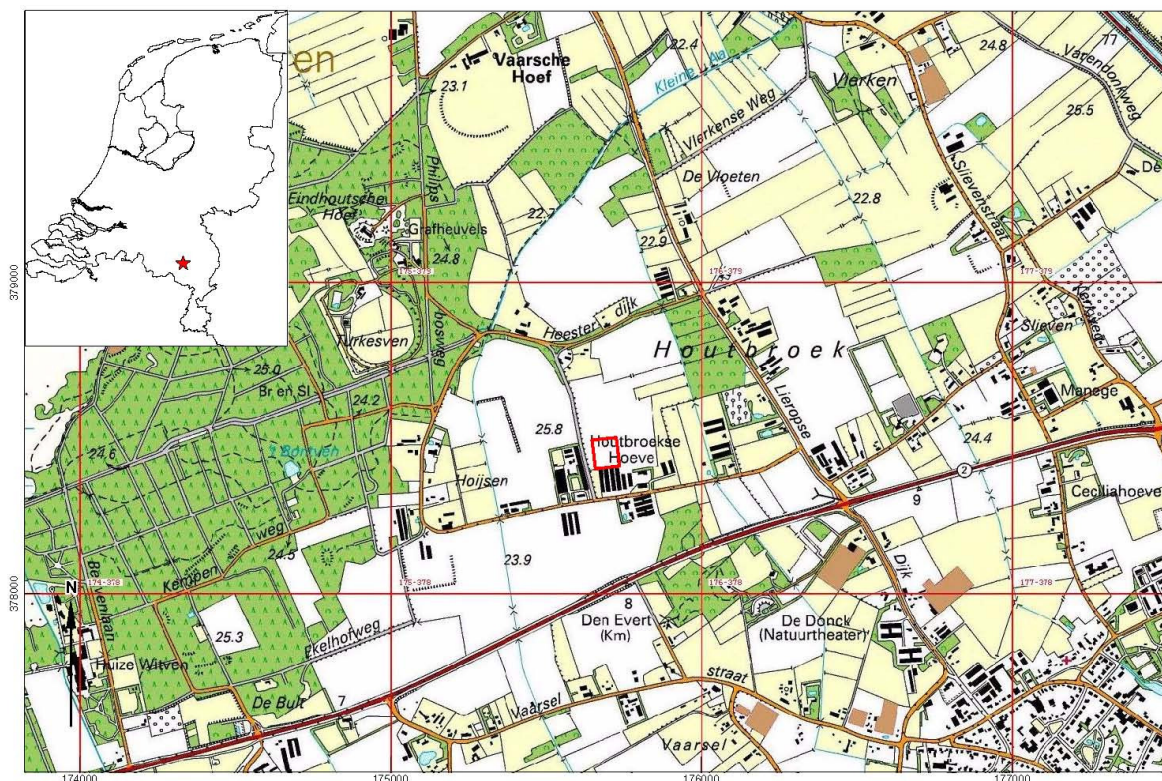
Tijdens het proefsleuvenonderzoek is gebleken dat er archeologisch relevante sporen bestaande uit greppels en paalkuilen uit de nieuwe tijd aanwezig zijn. Deze sporen zijn na overleg met de drs. Berkvens als archeologisch niet behoudenswaardig beoordeeld.

Er wordt geadviseerd geen vervolgonderzoek uit te voeren.

1 Inleiding

1.1 Ligging en huidige situatie plangebied

Het plangebied ligt aan de Houtbroekstraat 8 te Someren. Het terrein is in gebruik als akker. Het maaiveld ligt op ongeveer 24,80 m + NAP.

Afbeelding 1.1: Het plangebied Houtbroekstraat 8 te Someren op de Topografische Kaart van Nederland 1:25.000 aangegeven met het rode kader.²

² Topografische Dienst 1998/ANWB 2007.

1.2 Onderzoekskader

In opdracht van Jofra Poultry heeft Synthebra BV een Inventariserend onderzoek door middel van proefsleuven uitgevoerd op de locatie Houtbroekstraat 8 te Someren. De aanleiding voor het hier gerapporteerde onderzoek is de voorgenomen uitbreiding van het bestaande bedrijf met twee nieuw te bouwen stallen. Het plangebied heeft een oppervlakte van circa 7.200 m² en ligt aan de Houtbroekstraat 8 te Someren. De diepte van de verstoring ten behoeve van de nieuwbouw reikt overal tot in de C-horizont. Het hiermee gepaard gaande grondverzet vormt een bedreiging voor de in de ondergrond eventuele aanwezige archeologische waarden. Daarom dient voorafgaand aan deze werkzaamheden archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd in het kader van het traject van Archeologische Monumenten Zorg (AMZ).

De bevoegde overheid stemt in met het advies van Aeres om nader onderzoek uit te voeren in het plangebied in de vorm van een karterend en waarderend archeologisch proefsleuvenonderzoek (conform protocol Proefsleuven KNA 3.3).

Het onderzoek is uitgevoerd conform de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.3.³ Het veldwerk is uitgevoerd op 15 en 16 april 2015. De leiding lag in handen van drs. E. Hoven.

De uitgangspunten en randvoorwaarden voor dit onderzoek zijn vastgelegd in het Programma van Eisen (PvE) dat is opgesteld door drs. E. Hoven.⁴ Dit PvE is namens de gemeente Someren getoetst en goedgekeurd door drs. R. Berkvens.

De bevoegde overheid, de gemeente Someren, zal de resultaten van het onderzoek toetsen en een selectiebesluit nemen.

1.3 Onderzoekdoel en vraagstellingen

Het doel van het archeologische onderzoek is het aanvullen en toetsen van de gespecificeerde verwachting die gebaseerd is op de reeds uitgevoerde bureau- en booronderzoek en om vast te stellen of binnen het plangebied één of meerdere vindplaatsen aanwezig zijn. Deze vindplaats(en) dienen gewaardeerd te worden. Wanneer er geen archeologische resten worden aangetroffen, dan kan het plangebied worden vrijgegeven van het aspect archeologie. Wanneer er echter wel archeologische resten worden aangetroffen, dan wordt in overleg met de bevoegde overheid gelijk besloten tot een doorstart naar een opgraving. Hierna is het plangebied vrij van archeologie.

Het onderzoek kan mogelijk een bijdrage leveren aan vragen gesteld in de NOaA, met name in hoofdstuk 22 "De middeleeuwen en vroegmoderne tijd in Zuid-Nederland", eventueel hoofdstuk 11: "De vroege prehistorie", hoofdstuk 17 "De late prehistorie in Noord-, Oost- en Zuid-Nederland en het rivierengebied" en hoofdstuk 18 "De Romeinse tijd in het Midden-Nederlandse rivierengebied en het Zuid-Nederlands dekzand- en lössgebied".

³ SIKB, 2013.

⁴ Hoven, 2015.

Onderzoeksvragen

- 1) Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de site (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?
- 2) Zijn archeologische grondsporen en/of vondsten aanwezig?

Wat is de aard van de aangetroffen archeologische resten?

- 3) Welke vondstcategorieën zijn aangetroffen?
- 4) Vormen de aangetroffen grondsporen structuren? Zo ja, wat is de aard van de structuren?
- 5) Is het mogelijk de functie van de vindplaats aan te geven; grafveld, nederzetting, special activity area, off-site?
- 6) Ligt het vondstmateriaal *in situ* of is het (deels) secundair gedeponeerd?
- 7) Wat is de diepteligging ten opzichte van het maaiveld?

Wat is de omvang van de vindplaats?

- 8) Is het mogelijk de horizontale en verticale begrenzingen aan te geven van de verspreiding van de (te verwachten) vondsten en grondsporen? Zo ja, waar liggen deze?

Wat is de datering van de aangetroffen resten?

- 9) Wat is de datering van de aangetroffen resten?
- 10) Is sprake van één of meerdere bewonings-/gebruiksperiodes? Licht dit toe.
- 11) Is sprake van een duidelijke stratigrafie? Licht dit toe.

Wat is de relatie tussen de vindplaats en directe omgeving?

- 12) Zijn er aanwijzingen waarom men deze locatie heeft uitgekozen voor de ter plekke aangetroffen functie(s)? Zo ja, licht dit toe.
- 13) Wat is de relatie tussen landschappelijke context en gaafheid? Zijn er bijvoorbeeld aanwijzingen voor erosie?
- 14) Kan een (betrouwbare) landschapsreconstructie worden gemaakt? Zo ja, welke?

Wat is de gaafheid en conserveringstoestand?

- 15) Wat is de gaafheid en herkenbaarheid van de verschillende grondspoortypen? Geef zo mogelijk een verklaring.
- 16) Wat is de conserveringstoestand van zowel anorganisch als organisch vondstmateriaal, inclusief paleo-ecologische resten? Geef zo mogelijk een verklaring. Wat is de informatie waarde van paleo-ecologische resten?
- 17) Welke post-depositionele processen hebben plaatsgevonden en wat is het effect daarvan? Wat is de invloed van het gevormde esdek op de archeologische niveaus? Dekt het plaggendek alle sporen af of zijn er ook sporen gegraven vanuit of door het plaggendek?

Wat is de kwaliteit van de vindplaats?

- 18) Wat is de fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering) van de vindplaats? Licht dit toe.
- 19) Indien verstoringen zijn aangetroffen, wat is de omvang van deze verstoringen? Licht dit toe.

- 20) Wat is de inhoudelijke kwaliteit (zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde) van de vindplaats? Licht dit toe.
- 21) Is er sprake van behoudenswaardige archeologische waarden? Zo ja, onderbouwing volgens de KNA (bijlage IV en de KNA-scoretabel)
- 22) Ten aanzien van welke thema's uit de NOaA kan de vindplaats informatie opleveren? Licht dit toe.
- 23) Indien het onderzoek geen archeologische fenomenen oplevert of categoriaal beperkte (bijvoorbeeld alleen losse vondsten), welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is (bijvoorbeeld) sprake van:
 - a. verstoring van antropogene aard
 - b. erosie
 - c. aantoonbare afwezigheid van bewoning en/of actief landgebruik
 - d. beperking van de archeologische waarnemings-mogelijkheden door werk of weeromstandigheden
 - e. beperking van de archeologische waarnemings-mogelijkheden door bodemprocessen
 - f. een combinatie hiervan?

Onderzoeksvragen opgraving (specifiek), naar gelang aan te treffen resten:

Indien resten uit het laat paleolithicum of mesolithicum worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Uit welke periode dateren de resten op basis van typochronologisch onderzoek naar vuurstenen werktuigen en 14C-dateringen?
- Is hier sprake van meer langdurige bewoning in verschillende fasen of gaat het om kortstondig gebruikte sites/ kampementen?
- Zijn er bepaalde activiteiten uitgeoefend? Zo ja, welke en wat zijn hiervoor de aanwijzingen?
- Welke informatie levert het onderzoek naar de herkomst van grondstoffen?

Indien resten uit het neolithicum worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Uit welke fase dateren de resten op basis van aardewerkstudie en 14C-dateringen?
- Zijn resten uit het midden neolithicum aanwezig? Kunnen deze in verband worden gebracht met de Vlaardingens-cultuur en/ of de Stein-groep? Wat zijn hiervoor de kenmerken van het vondstmateriaal (met name van het aardewerk en het vuursteen)?
- Zijn resten uit het laat neolithicum aanwezig? Zo ja, uit welke fase? Welk bekeraardewerk is aanwezig?
- Zijn de grondsporen aan een structuur (structuren)/ gebouwplattegronden toe te wijzen? Zo ja, tot welke?
- Zijn resten van graven aanwezig? Zo ja, welke informatie leveren deze?

Indien resten uit de bronstijd en/ of ijzertijd worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Uit welke fase dateren de resten op basis van aardewerkstudie en 14C-dateringen?
- Zijn de grondsporen onderdeel van de kern van een nederzetting of de rand ervan of betreft het een off-site fenomeen.
- Zijn de grondsporen aan een structuur (structuren)/ gebouwplattegronden toe te wijzen? Zo ja, tot welke? Zijn de grondsporen afkomstig van een woonstalhuis, een spieker/ een bijgebouw? Indien er

huis- of gebouwplattegronden onderscheiden kunnen worden, tot welk(e) type(s) behoren deze?

Worden er bouwoffers aangetroffen?

- Worden er begravingen/ crematies/ los menselijk botmateriaal aangetroffen? Wat zeggen deze over het begrafenisritueel/ de omgang met de doden?
- Zijn er eergetouwkrassen aanwezig en zo ja, uit welke periode(s)? Zijn er aanwijzingen voor bemesting? Zijn er sporen die verband houden met veeteelt (veekraal, omheiningen etc.).

Indien nederzettingsresten uit de Romeinse tijd worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Wanneer vangt de bewoning aan; begint deze reeds in de ijzertijd? Zo ja, wanneer exact?
- Zijn de grondsporen aan een structuur (structuren)/ gebouwplattegronden toe te wijzen? Zo ja, tot welke? Zijn de grondsporen afkomstig van een woonstalhuis, een spieker/ een bijgebouw? Indien er huis- of gebouwplattegronden onderscheiden kunnen worden, tot welk(e) type(s) behoren deze? Is er sprake van houtbouw en/ of gedeeltelijke steenbouw?
- Is er een militaire component aanwezig in het vondstmateriaal? Of is de materiële cultuur slechts een weerslag van de verregaande acculturatie/ Romanisatie die in de loop van de 1e eeuw na Chr. of 2e eeuw optrad in een inheemse nederzetting?
- Zijn sporen van ambachtelijke activiteiten aanwezig? Zo ja, welke?
- Wat is de aard van de sporen en structuren uit de Romeinse tijd; houden deze verband met een reguliere agrarische nederzetting met handelscontacten of is sprake van iets bijzonders?
- Welke bijdragen en nieuwe inzichten leveren de specialistische onderzoeken van de verschillende materiaalcategorieën t.a.v. de bestaande kennis over de bewoning en economische activiteiten (het gebruik van het landschap en de natuurlijke vegetatie, het uiterlijk van huizen, erven en nederzettingen, het gebruik en herkomst van bouwmaterialen, de bestaans economie en de culturele achtergronden van de bewoners/ beïnvloeding door Romeinse cultuur) in de regio in deze perioden?

Indien een grafveld(en) uit de bronstijd, ijzertijd en- of Romeinse tijd wordt (worden) aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Is er sprake van crematiegraven? Zo ja, van welk type? Zijn de verbrande menselijke resten in een urn of andersoortige aardewerkvorm verpakt of betreft het losse crematies (verpakt in een vergankelijke doek) in een kuil? Zijn de crematieresten met houtskool van de brandstapel in een nabijgelegen of een eronder gelegen kuil terecht komen of is het verbrande botmateriaal van de brandstapel elders verzameld en kwam een selectie ervan in de urn of grafkuil terecht?
- Zijn inhumatiegraven aanwezig? Zo ja, van welk type en welke informatie verschaffen deze? Is een lijksilhouet zichtbaar? Zijn tandkapsels nog aanwezig?
- Zijn de graven omgeven door een kleine kringgreppel of door een vierkante greppel? Aan welke zijde bevindt zich de opening? Zijn andere resten van grafmarkeringen aanwezig?
- Wat was het geslacht, de leeftijd en welke zijn de bijzonderheden van de onderzochte doden?
- Zijn aan de doden voorwerpen meegegeven voor het hiernamaals (bijgiften)? Zijn kledingspelden, andere sieraden, dierenbotten, aardewerk en andere zaken mee verbrand op de brandstapel? Wat is de grafinventaris?
- Wat is de datering van de graven op basis van het aardewerk, metaalvondsten en eventuele 14C-monsters?

Project: Inventariserend Veldonderzoek door middel van proefsleuven,
Houtbroekstraat 8 te Someren

Projectnummer: S150038-b

- Welke informatie levert onderzoek naar het houtskool op (het gebruikte hout voor de brandstapel of meeverbrande houten voorwerpen)?
- Komen ook inhumatiegraven voor?
- Zijn kuilen met aardewerkscherven, dierenbotten en plantenresten aanwezig? Welke informatie verschaffen deze over de funeraire activiteiten, zoals dodenmaaltijden/ herdenkingen van de sterfdag?
- Worden greppels aangetroffen, ter afscheiding van openbare ruimte en het gebied van de doden?

Indien nederzettingsresten uit de middeleeuwen worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Wanneer exact vangt de middeleeuwse bewoning aan? Uit welke fase dateren de resten op basis van aardewerkstudie en 14C-dateringen?
- Zijn de grondsporen aan een structuur (structuren)/ gebouwplattengronden toe te wijzen? Zo ja, tot welke? Zijn de grondsporen afkomstig van een woonstalhuis, een spieker/ een bijgebouw? Indien er huis- of gebouwplattengronden onderscheiden kunnen worden: tot welk(e) type(s) behoren deze?
- Hoe verhoudt de vindplaats zich tot andere in de directe omgeving?

Indien resten van landgebruik en –inrichting uit de middeleeuwen worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Zijn sporen van akkers (akkerlagen en ploegsporen) aanwezig?
- Is het perceleringssysteem afwijkend van het huidige?
- Zijn sporen van oogstopslagplaatsen (hooibergen/ kringgreppels en resten van bijgebouwen aanwezig?

Indien resten uit de nieuwe tijd worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Welk nieuw inzicht verschaffen de sporen en vondsten t.o.v. de reeds bekende gegevens uit historische bronnen en oude kaarten?

1.4 Onderzoeksmethodiek

Het onderzoek is uitgevoerd volgens de uitgangspunten en randvoorwaarden zoals vastgelegd in het Programma van Eisen (PvE) dat is opgesteld door drs. E. Hoven.⁵ Tijdens het veldonderzoek is van het PvE als volgt afgeweken in verband met bestaande wegen: werkput 1 is 10 m richting het noorden verplaatst en de werkputten 5 en 6 zijn ca. 5 m richting het westen en ca. 10 m richting het noorden verplaatst. Van het puttenschema is niet afgeweken. De werkputten liggen in het plangebied. Vanwege het aantreffen van paalkuilen is werkput 3 uitgebreid. Er werden ter hoogte van de aangetroffen sporen 4,5 en 6 twee uitbreidingen van 2 x 9 m richting het westen en het oosten aangelegd. In totaal zijn 736 m² onderzocht. De sporen 1, 4, 5, 6 en 8 zijn gecoupeerd.

Er is een vlak tot in de C-horizont aangelegd. Ten behoeve van het fysisch-geografisch onderzoek is per werkput een kolom van 1 m breed gedocumenteerd.

Per haal van de graafmachine is met behulp van de metaaldetector door een metaaldetectorspecialist het blootgelegde vlak afgezocht. Behalve het vlak is ook de stort met behulp van de metaaldetector onderzocht. Na iedere haal van de graafmachine is het vlak op vondsten en grondsporen gecontroleerd.

Het vlak is digitaal getekend en gefotografeerd. Ten behoeve van het fysisch-geografisch onderzoek zijn op de meest informatieve plekken profielkolommen gedocumenteerd. De kolommen zijn gefotografeerd en waar mogelijk op schaal 1:20 getekend. De vondsten zijn per laag en vak verzameld.

Het gebruikte meetsysteem is in het Rijksdriehoekstelsel vastgelegd met behulp van GPS ("Rover") met een nauwkeurigheid van 0.50 cm.

⁵ Hoven, 2015

2 Archeologische verwachting

In een eerder stadium is voor het plangebied een bureau- en booronderzoek uitgevoerd.⁶ Op basis van het uitgevoerd booronderzoek kan worden gesteld dat de bodemopbouw van het plangebied met uitzondering van boring 3, waar onder de toplaag een geroerd pakket is aangetroffen, nog intact is. Op een diepte variërend van 55 tot 100 centimeter –mv is een oude akkerlaag aangetroffen die op basis van een fragment handgevoemd aardewerk in de periode ijzertijd – Romeinse tijd gedateerd kan worden. De hoge verwachting voor deze periode uit het verwachtingsmodel kan derhalve worden onderschreven. Kwetsbare vindplaatsen uit het paleolithicum –mesolithicum zullen vanwege het gebruik van het plangebied in de ijzertijd –Romeinse tijd als akkergrond enkel nog als ex situ vondstmateriaal aanwezig zijn. Sporen vanaf het neolithicum reiken aanzienlijk dieper en kunnen daarom nog, hoewel afgetopt, onder de oude akkerlaag aanwezig zijn. Met deze reden kan de verwachting voor de periode paleolithicum – neolithicum naar laag worden bijgesteld. De hoge verwachting voor de periode neolithicum –bronstijd en de middelhoge verwachting voor de late middeleeuwen – nieuwe tijd blijven door het intacte karakter van het bodemprofiel behouden.

Volgens de bodemkaart ligt het plangebied in een zone van hoge zwarte enkeerdgronden in lemig fijn zand. Enkeerdgronden hebben een plaggendek of esdek dat is ontstaan doordat mogelijk al vanaf de late middeleeuwen op grote schaal het systeem van potstalbemesting werd toegepast. Plaggen werden met mest van het vee vermengd en op de akkers uitgespreid om de bodem vruchtbaarder te maken. In de loop der tijd is hierdoor een plaggendek op de oorspronkelijke bodem ontstaan. Dergelijke cultuurdekken hebben vaak een beschermende werking en dienen als een buffer die de potentiële archeologische lagen beschermt tegen verstoringen. De totale dikte van het plaggendek is bij de hoge enkeerdgronden meer dan 50 cm. De bouwvoor (Aap-horizont) is grijsbruin tot zwart van kleur. Hieronder liggen oudere niveaus/lagen van het plaggendek (Aa-horizont), die meestal wat lichter van kleur zijn. Onder het plaggendek ligt eventueel nog de oorspronkelijke bodem, mogelijk een podzolgrond. De podzolgrond bestaat uit een A-horizont, waaronder vaak een E-horizont (uitspoelingshorizont) aanwezig is. Hieronder ligt de B-horizont (inspoelingshorizont), die geleidelijk overgaat in de C-horizont. Afhankelijk van de vroegere bodembewerking is de oorspronkelijke A-, E-en/of B-horizont al dan niet intact. Vaak zijn deze door verploeging met de onderste helft van het plaggendek vermengd geraakt.

Op de bodemkaart staan de gemiddelde grondwaterstanden aangegeven met grondwatertrappen. De mogelijk aanwezige gronden worden gekenmerkt door een zeer diepe grondwaterstand (grondwatertrap VI). Dit betekent dat de gemiddeld hoogste grondwaterstand tussen de 40 en 80 cm beneden maaiveld ligt en dat de gemiddeld laagste grondwaterstand dieper dan 120 cm beneden maaiveld wordt aangetroffen.

Het plangebied ligt op een dekzandrug nabij het beekdal van de Grote Aa. Sinds de prehistorie waren deze hogere delen in het landschap, nabij beek-en rivierdalen aantrekkelijke vestigingsplaatsen. In Someren zijn veel prehistorische vondsten, vooral uit de ijzertijd en Romeinse tijd aangetroffen, zoals ijzertijdboerderijen en een inheems-Romeins graf. In Waterdael, oostelijk van de bebouwde kom van Someren, zijn in het verleden meerdere opgravingen uitgevoerd. Onder meer werd een urnenveld uit de midden-ijzertijd aangetroffen. De graven bestonden uit een grafkuil met daaromheen een greppel, waarbij het graf zelf bedekt was met plaggen

⁶ Van der Feest 2014.

en zand. Een aantal graven kregen een langgerekte grafheuvel. Deze staan bekend als de 'langbedden van het type Someren'. Ook werden resten van ijzertijdboerderijen opgegraven en een inheems-Romeins graf. Sinds circa het jaar 1000 na Chr. werden de gronden tussen de dorpskern en de waterloop de Grote Aa systematisch ontgonnen ten behoeve van akkerbouw. Gedurende deze periode verplaatste de bewoning bij Someren zich steeds meer richting de dalvormige laagte direct ten oosten van het huidige Someren. Het huidige dorp werd bewoond vanaf de 12^e en 13^e eeuw. Boeren vestigden zich hier evenals op de gronden ten zuiden en ten oosten daarvan, langs en nabij de Grote Aa. Hierdoor ontstonden meerdere buurtschappen of gehuchten rondom Someren, zoals ook rondom de nabij gelegen dorpen Asten en Lierop. Het dorp Someren werd het eerst genoemd in het jaar 1212 als Sumeren.

De naam is waarschijnlijk afkomstig van de woorden so of soe ('water'), -ma ('land') en -ren ('grens'). In het stroomdal zijn de verkavelingspatronen nog duidelijk aanwezig binnen het landschap. Vanaf de 19^e eeuw was sprake van een echte dorpskern als gevolg van verdere ontginningen rondom het dorpshart.

Tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn er enkele tientallen woningen vernield in Someren. In 1940, 1941 en in 1944 zijn enkele vliegtuigen neergestort in Someren en omstreken: zowel in het dorp zelf als in Someren-Eind en tussen Someren en Heeze. Er zijn geen aanwijzingen dat in de directe omgeving van het plangebied oorlog gerelateerde verwoestingen of crashes hebben plaatsgevonden, maar dit is niet uit te sluiten.

Op de IKAW heeft het plangebied een hoge kans op het aantreffen van archeologische resten (zie bijlage 3). Op de Archeologische Beleidskaart van de gemeente Someren ligt het plangebied in een zone met een hoge archeologische verwachting (categorie 4) en ligt binnen het plangebied een object met categorie 2 (bijlage 3). Voor categorie 4 geldt een onderzoeksplicht voor locaties waarbij de graafwerkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld reiken en waarvan het oppervlak groter is dan 250 m². Voor categorie 2 geldt een onderzoeksplicht voor locaties waarbij de graafwerkzaamheden dieper dan 40 cm beneden maaiveld reiken en waarvan het oppervlak groter is dan 100 m².

Onderzoeksmeldingen en waarnemingen binnen een straal van 400 meter van het plangebied:

Onderzoeksmelding 31.443

BAAC voerde in 2008 een booronderzoek uit op een locatie die in het oosten aan het huidige plangebied grenst. Het onderzoek werd uitgevoerd vanwege een eerdere uitbreiding van het bedrijf met een stal. Op basis van het bureauonderzoek gold voor het plangebied een middelhoge archeologische verwachting vanaf het laat-paleolithicum. Het plangebied bevindt zich op de overgang van een dekzandrug naar een dalvormige laagte. Ter plaatse van de dekzandrug zouden nederzettingsresten aanwezig kunnen zijn. Indien dit het geval is kunnen ter plaatse van de dalvormige laagte afvaldumps verwacht worden. Tijdens het karterende booronderzoek is gebleken dat het plangebied zich ter plaatse van de dalvormige laagte bevindt. Vanwege de aangetroffen verstoring van het bodemprofiel tot in de C-horizont, het ontbreken van archeologische resten en de lage landschappelijke ligging worden op basis van het veldonderzoek geen intacte archeologische vindplaatsen meer verwacht. Er werd geen nader onderzoek nodig geacht.

Onderzoeksmeldingen 48.450 en 48.451

Op 125 meter ten zuiden van het plangebied en op dezelfde dekzandrug, werd in 2011 door Econsultancy een booronderzoek uitgevoerd. Het bureauonderzoek toonde aan dat er zich mogelijk archeologische waarden in het plangebied zouden kunnen bevinden, gezien de ligging van het plangebied op een smalle dekzandrug tussen twee beekdalen. Tijdens het verkennende booronderzoek bleek er sprake te zijn van bodemverstoringen zodat archeologische waarden niet meer in situ worden verwacht. Om die reden werd geadviseerd geen vervolgonderzoek te laten plaatsvinden.

Waarnemingsnummer 414.392

Op 145 meter ten oosten van het plangebied, op de flank naar het beekdal, bevinden zich de sporen (funderingsresten) van het kasteel Boshuizen. Er is weinig bekend over dit kasteel.

Onderzoeksmeldingen 28.560 en 61.211

Op 400 meter ten zuiden van het plangebied ligt een omvangrijke onderzoeksmelding. Voor de locatie, genaamd Heihorsten, werd een omvangrijk bureauonderzoek uitgevoerd door het SRE. Op basis van de resultaten werd voor enkele deellocaties vervolgonderzoek door middel van verkennende boringen en proefsleuven geadviseerd (onderzoeksmelding 28.560). In 2014 werd door RAAP een booronderzoek uitgevoerd voor een deellocatie, gelegen op de dekzandrug. Het terrein bleek deels verstoord. Gezien de beperkte verstoring (aanleg leidingsleuven), werd voorsnog geen vervolgonderzoek nodig geacht, tenzij men dieper in de bodem zou gaan (onderzoeksmelding 61.211).

Monumenten, onderzoeksmeldingen en waarnemingen binnen een straal van 1000 meter van het plangebied:

Onderzoeksmelding 63.858

Op 525 meter ten zuidwesten van het plangebied, op de flank van de dekzandrug, werd in november 2014 door Archeodienst een booronderzoek uitgevoerd. Gezien de recente aanmeldingsdatum staan de resultaten nog niet in Archis.

Monumentnummer 1361; waarnemingsnummers 33.063, 33.071, 33.082 en 33.088; onderzoeksmeldingen 48.355 en 63.293

Op 700 meter ten noordwesten van het plangebied ligt een monument van zeer hoge archeologische waarde (beschermd). Het ligt binnen een zone met lage landduinen. Het betreft een terrein met sporen van begraving (urnenveld) uit de late bronstijd -ijzertijd en sporen van bewoning uit het laat-paleolithicum. Het omvat een urnenveld met grafheuvel(s), twee gerestaureerde kringgreppels (heuvel niet meer zichtbaar), één langbed waarvan de ringsloot eveneens is gerestaureerd, een gerestaureerde grafheuvel met ringsloot en een gerestaureerde grafheuvel in het bos (monumentnummer 1361). In de jaren 50, 60 en 70 van de 20ste eeuw werden tijdens uitgevoerde onderzoeken meerdere aardewerkresten, ringen en armbanden gevonden (waarnemingsnummers 33.063, 33.071, 33.082 en 33.088). In 2011 werd door Grontmij voor het monumententerrein en een aangrenzend terrein een bureauonderzoek uitgevoerd (onderzoeksmelding

48.355). In september 2014 werd een deel van het monumentale terrein opgegraven door Grontmij (onderzoeksmelding 63.293).

Monumentnummers 1363 en 2917; waarnemingsnummers 33.997 en 52.136

Op 870 meter ten zuidoosten van het plangebied bevinden zich twee monumenten. Monumentnummer 2917 betreft een terrein met de resten van kasteel De Donk uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd. Het staat aangegeven als een monument van hoge archeologische waarde. Binnen dit terrein ligt een wettelijk beschermd monument (AMK monumennummer 1363). Op het terrein van het beschermde monument zijn zware funderingen van een kasteel aangetroffen. Vermoedelijk bevinden zich op het onderhavige terrein resten van bijgebouwen of een nederzetting. Het monument is gesitueerd op een genivelleerde zandkop in een vrij laaggelegen terrein. Tijdens ruilverkavelingswerkzaamheden in 1967 kwamen bij het graven van een kavelsloot zware funderingen van het kasteel te voorschijn. De vorm van het kasteel werd verder in kaart gebracht. In de jaren 1950 is de zandkop geëgaliseerd en met het zand zijn de (restanten van de) kasteelgrachten opgevuld. Het terrein is verstoord door omspitten, egaliseren en ophogen en het graven van latere kavelsloten. Het monument is in het kader van het AMR-project in de herfst van 2001 middels proefsleuven onderzocht. Naar aanleiding van de bevindingen van het project is besloten de omvang van de wettelijke bescherming aan te passen en uit te breiden tot de huidige omvang. Zie ook waarnemingsnummers 33.997 en 52.136.

Bewoningsgeschiedenis – historisch materiaal

Het plangebied ligt in het buitengebied van Someren, ten noordwesten van de bebouwde kom. Het maakt onderdeel uit van het buurtschap Houtbroek. Het woord broek heeft de betekenis van 'laag moeras', 'moerasbos of kreupelhout'. De naam Houtbroek verwijst hiermee dus naar het gebruik van het bos voor hout, in de nabijheid van het heidegebied Strabrechtse Heide.

Op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw is te zien dat de Houtbroekstraat nog niet bestaat, maar dat er wel een doorgaande weg direct ten westen van het plangebied ligt. Deze staat aangegeven als de Groenestraat. Ook ten oosten van het plangebied loopt een weg die ter hoogte van het plangebied een knik maakt. Deze weg staat aangegeven als de Houtbroeksche straat. Beide wegen bestaan thans niet meer in deze vorm. De Groenestraat loopt daar waar zich nu de erfafscheiding bevindt, direct ten westen van het plangebied. De oude loop van de Houtbroekstraat is nog op luchtfoto's te herkennen. Direct ten oosten is een boerderij met bijgebouwen aanwezig. Het gaat waarschijnlijk om de historische bebouwing die op de Archeologische beleidskaart staat aangegeven als categorie 2. Het plangebied zelf is onbebouwd en volgens de Oorspronkelijke Aanwijzende Tafels (OAT behorende bij het minuutplan), in gebruik als bouwland. Op de kaart uit 1840 en 1900 zijn geen veranderingen te zien. Het plangebied is onbebouwd en in gebruik als bouwland. Op de kaart uit 1953 is de huidige Houtbroekstraat te zien, direct ten zuiden van het plangebied. De oude hoeve direct ten oosten van het plangebied is dan verdwenen. In de tweede helft van de 20ste eeuw is veel veranderd in het stratenpatroon en heeft ruilverkaveling plaatsgevonden.

3 Resultaten van het onderzoek

3.1 Landschapsgenese en bodemopbouw

Het proefsleuvenonderzoek bestond uit de aanleg van drie proefsleuven (werkputten 1 tot en met 6) plus uitbreidingen van werkput 3. Er is een vlak tot in de top van de C-horizont gegraven. Ten behoeve van het fysisch-geografisch onderzoek is per werkput een kolom van 1 m breed gedocumenteerd. De kolommen zijn gefotografeerd en vervolgens getekend op schaal 1:20.

De profielopbouw is binnen het hele onderzoeksgebied in grote lijnen erg uniform. De kolom in werkput 3 (afbeelding 3.1) geeft een representatief beeld van de stratigrafie. Aan de basis van de profielen is licht geelgrijs, siltig fijn zand aangetroffen. Dit zand is geïnterpreteerd als dekzand en wordt gerekend tot het Laagpakket van Wierden dat onderdeel uitmaakt van de Formatie van Buxtel. De licht geelgrijze horizont, waar het vlak in is aangelegd is de C-horizont. In de top van het dekzand is een zwak roesthoudende horizont aanwezig, waar ook wat humusfibers in zitten. Deze horizont is geïnterpreteerd als een overgang van de oorspronkelijke podzol-B-horizont (die niet meer intact aanwezig is) en de C-horizont.

Op deze natuurlijke afzettingen is een 60 à 80 cm dik pakket humeus zand opgebracht, het esdek. Binnen dit esdek zijn 3 lagen te onderscheiden. Onder de huidige bouwvoor (Aap-horizont) zijn nog twee verschillende ophogingslagen (Aa-horizonten) te onderscheiden. Er zijn geen recente verstoringen aangetroffen, die dieper reiken dan de huidige bouwvoor. De bodem kan worden geclassificeerd als een hoge zwarte enkeerdgrond.

Afbeelding 3.1: Profielkolom 3.1 (Foto: SyntheGRA).

3.2 Archeologie

Tijdens het onderzoek zijn in de zuidelijke werkputten 1,3, 5 en 6 sporen aangetroffen. De werkputten 2 en 4 bevatten geen sporen. De resultaten worden per werkput besproken (zie bijlage 3).

In werkput 1 ligt het vlak in de C-horizont tussen 24,19 m +NAP (zuiden) en 23,95 m +NAP (noorden). Er zijn twee west-oost door de werkput lopende greppels aangetroffen (sporen 1 en 2). Spoor 1 ligt in het zuiden van de werkput en bestond uit donkerbruin siltig zand. De greppel had een breedte van 1,20 m en was 0,43 m diep bewaard. De greppel werd afgedekt door laag 3. Er zijn geen vondsten aangetroffen.

Afbeelding 3.2: spoor 1 in werkput 1 (foto Synthegra).

Afbeelding 3.3: coupe door spoor 1 in werkput 1 (foto Synthegra).

In werkput 2 is het vlak in de c-horizont tussen 24,02 m +NAP (zuiden) en 24,08 m + NAP (noorden) aangelegd. In het midden ligt het vlak iets dieper op 23,83 m +NAP. Het vlak ligt in het centrum iets dieper vanwege dieploegsporen. Er zijn geen sporen en vondsten aangetroffen.

In werkput 3 is onder laag 5 een greppel (als spoor 3 gedefinieerd) in het verlengde van spoor 1 aangetroffen. Ten noorden en zuiden van spoor 3 zijn drie paalkuiltjes (sporen 4, 6 en 6) gevonden. Deze sporen bestaan uit grijs-bruin siltig zand zonder insluitsels. De ovale sporen hadden de volgende afmetingen: spoor 4: 21x20 cm, spoor 5: 27x21 cm en spoor 6: 28x23 cm. De paalkuiltjes zijn gecoupeerd. De diepte lag tussen 9 cm (spoor 5) en 15 cm (spoor 6). In de uitbreiding van werkput 3 is in de zuidwestelijke uitbreiding spoor 10 gedefinieerd. Daarbij gaat het om en bijna rechthoekige paalkuil van 18 x 17 cm met dezelfde kleur en vulling als de sporen 4 tot en met 6. De begrenzingen van de palen zijn scherp en duidelijk – vooral in de coupe. Bij spoor 10 kan ondanks wat bioturbatie (2 mollenpijpen) een scherpe begrenzing vastgesteld worden. Op basis van de duidelijke begrenzingen is het mogelijk om de sporen die door de esdek afgedekt waren uit de nieuwe tijd te dateren. In de uitbreidingen in het noordwesten, zuidoosten en noordoosten zijn geen nieuwe sporen aangetroffen. De paalkuilen zijn mogelijk van een afrastering gezien de kleine omvang en vorm. Het vlak in deze werkput lag in de C-horizont tussen 23,89 m +NAP (zuiden) en 24,10 m +NAP (noorden).

Afbeelding 3.4: coupe door spoor 4 in werkput 3 (foto Synthegra).

In werkput 4 zijn geen sporen aangetroffen. Hier ligt het vlak in de c-horizont tussen 24,08 m +NAP (zuiden) en 23,81 m +NAP (noorden).

In werkput 5 die op ongeveer 23,90 m+ NAP in de C-horizont ligt is greppel spoor 7 die met de greppels 1 en 3 op een lijn ligt gedefinieerd. In het noordoosten is een tweede, noord-zuid lopende greppel (spoor 8) vastgesteld. Spoor 8 was in de coupe nog 33 cm diep bewaard en is qua vulling met de andere greppels identiek.

In werkput 6 is in het verlengde van spoor 8 een daarbij behorende deel van het noord-zuid lopende greppelsysteem vastgesteld. Hierbij gaat het om spoor 9 die dwars door de hele put liep. Andere sporen zijn in de werkput die ook op ongeveer 23,90 m +NAP in de C-horizont ligt niet vastgesteld.

Afbeelding 3.5: werkput 6 spoor 9 (foto Synthegra)

Er zijn slechts drie aardewerkfragmenten tijdens het onderzoek aangetroffen. Vondstnummer 1 is een wandfragment van grijsbakkend handgevormd aardewerk en dateert in de 12e/13e eeuw. De vondst is in akkerlaag 5 aan het einde van werkput 3 verzameld. In kolom 4.1 is in akkerlaag 2 een wandfragment roodbakkend aardewerk met loodglazuur uit de nieuwe tijd (17e tot 19e eeuw) gevonden (vondstnummer 2). Vondstnummer 3 (AC-horizont, kolom 5.1 in werkput 5) is een wandfragment van roodbakkend aardewerk met loodglazuur aan de binnenzijde en dateert uit de nieuwe tijd (17^e tot 19^e eeuw).

Afbeelding 3.6: Ligging van het plangebied op het minuutplan uit het begin van de 19^e eeuw, aangegeven met het rode kader. Hierop is een greppelsysteem zichtbaar met dezelfde oriëntatie als de greppels die zijn aangetroffen (Bron: www.watwaswaar.nl).

4 Conclusies en beantwoording van de onderzoeksvragen

4.1 Beantwoording van de onderzoeksvragen

- 1) Wat is de fysiek-landschappelijke ligging van de site (geologie, bodemkunde, geomorfologie, afstand tot water, reliëf)?

De ondergrond van het plangebied bestaat uit dekzand (Laagpakket van Wierden van de Formatie van Boxtel). Er zijn tijdens het veldwerk geen aanwijzingen aangetroffen dat de informatie op de geomorfologische kaart onjuist is. Het plangebied ligt op een dekzandrug. Het aangetroffen bodemtype is een hoge zwarte enkeerdgrond. Het oorspronkelijke podzolprofiel is onder het esdek niet meer aanwezig. De top van het dekzand, zoals dat in de huidige staat is aangetroffen, vertoont geen duidelijk reliëf.

- 2) Zijn archeologische grondsporen en/of vondsten aanwezig?

Ja, er zijn sporen aangetroffen. In totaal zijn 10 sporen aangetroffen. Daarbij gaat het om vier paalkuilen (spoornummers 4,5,6 en 10) en twee greppels (spoornummers 1,3,7,8 en 9). De paalkuilen concentreren zich op werkput 3. Bij de paalkuilen gaat het mogelijk om een restant van een afrastering. De greppels zijn perceelgreppels.

Wat is de aard van de aangetroffen archeologische resten?

- 3) Welke vondstcategorieën zijn aangetroffen?

Er is uitsluitend aardewerk aangetroffen (n=3). De vondsten dateren uit de Middeleeuwen (vondstnummer 1) en de nieuwe tijd (vondstnummers 2 en 3, 17^e tot 19^e eeuw).

- 4) Vormen de aangetroffen grondsporen structuren? Zo ja, wat is de aard van de structuren?

De paalkuilen horen mogelijk bij een afrastering. De greppels zijn perceelgreppels.

- 5) Is het mogelijk de functie van de vindplaats aan te geven; grafveld, nederzetting, special activity area, off-site?

De aangetroffen sporen bestaande uit palen van een mogelijke afrastering en perceelgreppels getuigen van agrarisch gebruik van het onderzoeksgebied.

- 6) Ligt het vondstmateriaal in situ of is het (deels) secundair gedeponeed?

Het vondstmateriaal komt uit de esdekken en is secundair gedeponeed.

- 7) Wat is de diepteligging ten opzichte van het maaiveld?

De sporen liggen ca. 1 m – MV.

Wat is de omvang van de vindplaats?

- 8) Is het mogelijk de horizontale en verticale begrenzingen aan te geven van de verspreiding van de (te verwachten) vondsten en grondsporen? Zo ja, waar liggen deze?

De sporen liggen in de c-horizont. De paalkuilen concentreren zich op werkput 3. De greppels lopen in het zuiden van het plangebied richting west-oost en in het oosten richting noord-zuid.

Wat is de datering van de aangetroffen resten?

- 9) Wat is de datering van de aangetroffen resten?

De esdek dateert op basis van het aangetroffen aardewerk uit de nieuwe tijd. De sporen onder de esdek – vooral de paalkuilen – hebben duidelijke scherpe begrenzingen en kunnen ook in deze periode dateren.

- 10) Is sprake van één of meerdere bewonings-/gebruiksperiodes? Licht dit toe.

Er is sprake van een bewonings-/gebruiksperiode in de nieuwe tijd. De sporen zijn afgedekt met een esdek uit de nieuwe tijd. De paalkuilen hebben duidelijke begrenzingen en zijn daarom ook uit de nieuwe tijd.

- 11) Is sprake van een duidelijke stratigrafie? Licht dit toe.

Alle natuurlijke afzettingen bestaan uit dekzand (Laagpakket van Wierden). Hierop is een esdek aanwezig, waarin 3 lagen zijn te onderscheiden.

Wat is de relatie tussen de vindplaats en directe omgeving?

- 12) Zijn er aanwijzingen waarom men deze locatie heeft uitgekozen voor de ter plekke aangetroffen functie(s)? Zo ja, licht dit toe.

Gezien de resultaten van het onderzoek in de vorm van greppels en enkele paalkuiltjes kan deze vraag niet gedifferentieerd beantwoord worden.

- 13) Wat is de relatie tussen landschappelijke context en gaafheid? Zijn er bijvoorbeeld aanwijzingen voor erosie?

Er zijn geen aanwijzingen voor erosie binnen het plangebied aangetroffen.

- 14) Kan een (betrouwbare) landschapsreconstructie worden gemaakt? Zo ja, welke?

Dit is gezien de beperkte oppervlakte van het onderzoeksgebied en het feit dat de oorspronkelijke top van het dekzand niet meer intact is niet mogelijk.

Wat is de gaafheid en conserveringstoestand?

- 15) Wat is de gaafheid en herkenbaarheid van de verschillende grondspoortypen? Geef zo mogelijk een verklaring.

De sporen zijn in het vlak duidelijk leesbaar. Er is alleen bij spoor 10 bioturbatie vastgesteld.

- 16) Wat is de conserveringstoestand van zowel anorganisch als organisch vondstmateriaal, inclusief paleo-ecologische resten? Geef zo mogelijk een verklaring. Wat is de informatie waarde van paleo-ecologische resten?

Er zijn geen paleo-ecologische resten aangetroffen. Het vondstmateriaal bestaat uit slechts drie aardewerkscherven, die aan de oppervlakte niet beschadigt zijn.

- 17) Welke post-depositionele processen hebben plaatsgevonden en wat is het effect daarvan? Wat is de invloed van het gevormde esdek op de archeologische niveaus? Dekt het plaggendek alle sporen af of zijn er ook sporen gegraven vanuit of door het plaggendek?

De esdekken dekken alle sporen af. Er zijn geen sporen op een hoger niveau zichtbaar geweest.

Wat is de kwaliteit van de vindplaats?

- 18) Wat is de fysieke kwaliteit (gaafheid en conservering) van de vindplaats? Licht dit toe.

De paalkuilen zijn slechts nog enkele centimeters bewaard gebleven. Het gaat om de onderkanten.

- 19) Indien verstoringen zijn aangetroffen, wat is de omvang van deze verstoringen? Licht dit toe.

Er zijn geen verstoringen aangetroffen.

- 20) Wat is de inhoudelijke kwaliteit (zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde) van de vindplaats? Licht dit toe.

De inhoudelijke kwaliteit van de vindplaats is laag omdat opgevulde greppels en paalkuilen die mogelijk met een afrastering samenhangen en uit de nieuwe tijd dateren niet veel informatie opleveren.

- 21) Is er sprake van behoudenswaardige archeologische waarden? Zo ja, onderbouwing volgens de KNA (bijlage IV en de KNA-scoretabel).

Zie hoofdstuk 5.

- 22) Ten aanzien van welke thema's uit de NOaA kan de vindplaats informatie opleveren? Licht dit toe.

De aangetroffen vindplaats kan geen informatie met betrekking tot de NOaA opleveren.

23) Indien het onderzoek geen archeologische fenomenen oplevert of categoriaal beperkte (bijvoorbeeld alleen losse vondsten), welke verklaring is hiervoor dan te geven? Is (bijvoorbeeld) sprake van:

- a. verstoring van antropogene aard
- b. erosie
- c. aantoonbare afwezigheid van bewoning en/of actief landgebruik
- d. beperking van de archeologische waarnemings-mogelijkheden door werk of weeromstandigheden
- e. beperking van de archeologische waarnemings-mogelijkheden door bodemprocessen
- f. een combinatie hiervan?

Niet van toepassing omdat er een vindplaats is aangetroffen.

Indien resten uit de nieuwe tijd worden aangetroffen, dan gelden de volgende vragen:

- Welk nieuw inzicht verschaffen de sporen en vondsten t.o.v. de reeds bekende gegevens uit historische bronnen en oude kaarten?
Het aangetroffen greppelsysteem lijkt qua patroon sterk op het greppelsysteem dat op het minuutplan uit circa 1831 is weergegeven.

4.2 Conclusies

Tijdens het veldwerk zijn archeologische sporen en relatief weinig vondsten aangetroffen. Er zijn twee greppels aangetroffen: een west-oost lopend greppel bestaande uit de sporen 1, 3 en 7 in het zuiden van het plangebied en een noord-zuid lopend greppel - sporen 8 en 9- in het oosten van het plangebied. In werkput 3 zijn vier paalkuilen vastgesteld (sporen 4, 5, 6, en 10). De paalkuilen zijn relatief klein en hangen vanwege de vorm en grootte mogelijk met een afrastering samen. De begrenzingen van de paalkuilen zijn duidelijk en scherp, waardoor geconcludeerd kan worden dat het om jonge sporen uit de nieuwe tijd gaat. Het aardewerk uit het esdek dateert met uitzondering van vondstnummer 1 ook uit de nieuwe tijd. Op basis van het onderzoek kan worden geconcludeerd dat er sporen uit de nieuwe tijd zijn aangetroffen.

5. Archeologische waardering en selectieadvies

5.1 Waardering volgens specificatie VS 06

Inleiding

Om tot een afgewogen oordeel te komen over de archeologische waarde van een archeologisch interessante locatie dient volgens de Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie een vastomlijnde procedure te worden gevolgd.⁷ Eerst dient een standaard scoringstabel ingevuld te worden. Aan de hand van een aantal parameters, te weten belevingsaspecten, fysieke criteria en inhoudelijke criteria, wordt de score bepaald.

Bij een bovengemiddelde score voor fysieke kwaliteit (vijf of zes punten) is een vindplaats in principe behoudenswaardig. Bij een middelmatige tot lage score (vier punten of minder) voor de belevingswaarde en fysieke kwaliteit, wordt naar de inhoudelijke kwaliteitscriteria gekeken om te bekijken of de vastgestelde vindplaats behoudenswaardig is. Indien te verwachten is dat op één van deze criteria hoog wordt gescoord, worden de archeologische vindplaatsen behoudenswaardig geacht.

Vindplaatsen die op grond van hun fysieke kwaliteit als in principe behoudenswaardig zijn aangemerkt, worden vervolgens gewaardeerd op hun inhoudelijke kwaliteit. Eerst vindt een afweging plaats op de eerste drie inhoudelijke kwaliteitscriteria; zeldzaamheid, informatiewaarde en ensemblewaarde. Bij een bovengemiddelde score van zeven punten of meer wordt de vindplaats als behoudenswaardig aangemerkt. Bij een lagere inhoudelijke waardering (minder dan zeven punten) wordt nagegaan of het criterium representativiteit van toepassing is. Zo ja, dan wordt een voorstel gedaan voor een als behoudenswaardig aan te merken steekproef per categorie. De overige vindplaatsen zijn niet behoudenswaardig.

Om tot een afweging te kunnen komen, wordt daarbij een intervallschaal gehanteerd, waarbij meetwaarden (scores 1, 2 of 3) worden toegekend aan de scores 'laag', 'midden' en 'hoog'. De wijze waarop deze waardering tot stand is gekomen is terug te vinden op de website van de SIKB (www.SIKB.nl).

Voor het plangebied, zijn de factoren als volgt ingevuld (tabel 5.1):

Beleving

Bij beleving gaat het om zichtbare monumenten waarbij de criteria schoonheid en herinnering worden gebruikt. Aangezien er geen zichtbare monumenten zijn aangetroffen, zijn deze criteria hier niet van toepassing.

Fysieke kwaliteit

De fysieke kwaliteit wordt bepaald door de mate waarin archeologische overblijfselen nog intact en in hun oorspronkelijke positie aanwezig zijn. Binnen deze waarde wordt onderscheid gemaakt tussen de criteria gaafheid en conservering. De gaafheid en conservering krijgen een lage score.. Een representatief aantal sporen is gecoupeerd, waarbij is gebleken dat paalsporen en greppels zich duidelijk aftekenen, maar relatief ondiep bewaard zijn. Vooral bij de paalkuilen gaat het om slechts enkele centimeters diep bewaarde sporen.

⁷ SIKB 2013.

Inhoudelijke kwaliteit

Binnen de inhoudelijke kwaliteit staan vier criteria centraal: zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit. De aangetroffen sporen bestaande uit greppels en paalkuilen die mogelijk van een afrastering zijn en uit de nieuwe tijd dateren scoren laag met betrekking tot de criteria zeldzaamheid, informatiewaarde, ensemblewaarde en representativiteit.

Op grond van het waarderingscriteria is af te leiden dat de onderzoekslocatie niet behoudenswaardig is.

Waarden	Criteria	Scores		
		Hoog	Midden	Laag
Beleving	Schoonheid	Wordt niet gescoord		
	Herinneringswaarde	Wordt niet gescoord		
Fysieke kwaliteit	Gaafheid		2	
	Conservering			1
Inhoudelijke kwaliteit	Zeldzaamheid			1
	Informatiewaarde			1
	Ensemblewaarde			1
	Representativiteit			1

Tabel 5.1: Scoretabel voor de waardering van de vindplaats.

5.2 Selectieadvies volgens specificatie VS 07

Binnen de grenzen van het plangebied zijn geen behoudenswaardige archeologische resten aangetroffen. Om die reden wordt aanbevolen geen vervolgonderzoek te laten uitvoeren bij bodemversturende activiteiten. Het definitieve selectiebesluit zal worden genomen door de bevoegde overheid, de gemeente Someren.

Bovenstaand advies vormt een zogenaamd selectieadvies. Met nadruk willen wij de opdrachtgever erop wijzen dat dit selectieadvies nog niet betekent dat er al bodemversturende activiteiten of daarop voorbereidende activiteiten kunnen worden ondernomen. De resultaten van dit onderzoek zullen worden getoetst door de bevoegde overheid (gemeente Someren), dat op basis van het uitgebrachte advies een selectiebesluit zal nemen. Geadviseerd wordt daarom om contact op te nemen met de gemeente Someren.

Er is getracht een zo gefundeerd mogelijk advies te geven op grond van de gebruikte onderzoeksmethoden. De aanwezigheid van archeologische sporen of resten in het plangebied kan nooit volledig worden uitgesloten. Synthegra wil de opdrachtgever er daarom op wijzen dat men bij bodemversturende activiteiten alert dient te zijn op de aanwezigheid van archeologische waarden. Mochten er tijdens de geplande werkzaamheden toch archeologische waarden worden aangetroffen, dan geldt conform artikel 53 van de Monumentenwet 1988 een meldingsplicht bij de bevoegde overheid, de gemeente Someren.

Literatuur en kaarten

Literatuur

Feest, van der N.J.W., 2014: *Archeologisch Bureau- en verkennend veldonderzoek, door middel van boringen Houtbroekstraat 8 te Someren, Aeres projectnummer AM 14224*, Roermond.

Hoven, E., 2015: *Programma van Eisen Inventariserend proefsleuvenonderzoek (IVO-P) Houtbroekstraat 8 te Someren, gemeente Someren, Synthebra rapport 1500038*, Leusden.

Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer, 2013: *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie, versie 3.3*. SIKB, Gouda.

Kaarten

ANWB, 2007: *Topografische kaart van Gelderland schaal 1:25.000*. Den Haag.

Topografische Dienst, 1998: *Topografische kaart van Nederland schaal 1:25.000*. Emmen.

Internet

www.watwaswaar.nl

Bijlagen:

Bijlage 1:

Overzicht van relevante geologische en archeologische tijdvakken

Overzicht geologische en archeologische tijdvakken

Ouderdom in jaren	Chronostratigrafie				MIS	Lithostratigrafie			
	Holoceen				1	Formaties: Naaldwijk (marien), Nieuwkoop (veen), Echteld (fluviaal)			
11.755	Kwartair	Laat	Laat	Weichselien (ijstijd)	Laat-Weichselien (Laat-Glaciaal)	Late Dryas (koud)	2	Formatie van Kreftenheye	Formatie van Boxtel
12.745						Allerød (warm)			
13.675						Vroege Dryas (koud)			
14.025						Bølling (warm)			
15.700						Laat-Pleniglaciaal			
29.000		Midden-Weichselien (Pleniglaciaal)	Midden-Pleniglaciaal	3					
50.000			Vroeg-Pleniglaciaal	4					
75.000			Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5a					
		5b							
		5c							
	5d								
115.000	Pleistocene	Laat	Weichselien (ijstijd)	Vroeg-Weichselien (Vroeg-Glaciaal)	5e	Eemien (warme periode)	Eem Formatie		
130.000						Saalien (ijstijd)	6	Formatie van Drente	
370.000								Holsteinien (warme periode)	Formatie van Urk
410.000									
475.000						Elsterien (ijstijd)			
850.000	Vroeg	Vroeg	Pre-Cromerien	Cromerien (warme periode)	6	Formatie van Sterksel			
2.600.000									

Cal. jaren v/n Chr.	¹⁴ C jaren	Chronostratigrafie		Pollen zones	Vegetatie	Archeologische perioden	
1950	0	Laat	Subatlanticum koeler vochtiger	Vb2	Loofbos eik en hazelaar overheersen haagbeuk veel cultuurplanten rogge, boekweit, korenbloem	Nieuwe tijd	
-1500	Vb1			Middeleeuwen			
-450	Va			Romeinse tijd			
0		Holoceen	Subboreaal koeler droger	IVb	Loofbos eik en hazelaar overheersen beuk > 1% invloed landbouw (granen)	IJzertijd	
-12	IVa			Bronstijd			
-800	815		Midden	Atlanticum warm vochtig	III	Loofbos eik, els en hazelaar overheersen in zuiden speelt linde een grote rol	Neolithicum
-2000	2650						
-3755	5000	Vroeg	Boreaal warmer	II	den overheerst hazelaar, eik, iep, linde, es	Mesolithicum	
-4900	7020						
-5300	8000						
-8800	9000	Laat-Pleistoceen	Preboreaal warmer	I	eerst berk en later den overheersend	Laat-Paleolithicum	
11.755	10.150						
12.745	10.800						
13.675	11.800						
14.025	12.000	Weichselien (ijstijd)	Late Dryas	LW III	parklandschap	Laat-Paleolithicum	
15.700	13.000						
		Weichselien (ijstijd)	Allerød	LW II	dennen- en berkenbossen	Laat-Paleolithicum	
		Weichselien (ijstijd)	Vroege Dryas	LW I	open parklandschap	Laat-Paleolithicum	
		Weichselien (ijstijd)	Bølling	LW I	open vegetatie met kruiden en berkenbomen	Laat-Paleolithicum	
-35.000		Laat-Pleistoceen	Midden- Weichselien (Pleniglaciaal)		perioden met een poolwoestijn en perioden met een toendra	Midden-Paleolithicum	
75.000		Laat-Pleistoceen	Vroeg- Weichselien (Vroeg- Glaciaal)		perioden met bos en perioden met een subarctisch open landschap	Midden-Paleolithicum	
115.000		Midden-Pleistoceen	Eemien (warme periode)		loofbos	Midden-Paleolithicum	
130.000							
-300.000		Midden-Pleistoceen	Saalien (ijstijd)			Vroeg-Paleolithicum	

Chronostratigrafie voor Noordwest-Europa volgens Zagwijn (1974), Vandenbergh (1985) en De Mulder *et al.* (2003). Lithostratigrafie volgens De Mulder *et al.* (2003). Mariene isotoop stadium (MIS) volgens Bassinot *et al.* (1994). Atmosferische data volgens Stuiver *et al.* (1998). Zuurstofisotoop calibratie (OxCal) versie 3.9 Bronk Ramsey (2003), toegepast op het Laat-Weichselien en het Holoceen. Archeologische periode-indeling en ouderdom volgens de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Vegetatie bewerkt volgens Berendsen (2000). Pollenzones volgens P. Vos & P. Kiden (2005).

Bijlage 2:
Puttenkaart

S150038-b IVO-P Houtbroekstraat 8 te Someren

ligging aangelegde werkputten

schaal 1:1000
formaat A4

Legenda

- werkputten
- plangebied

378500

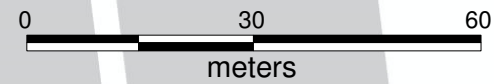
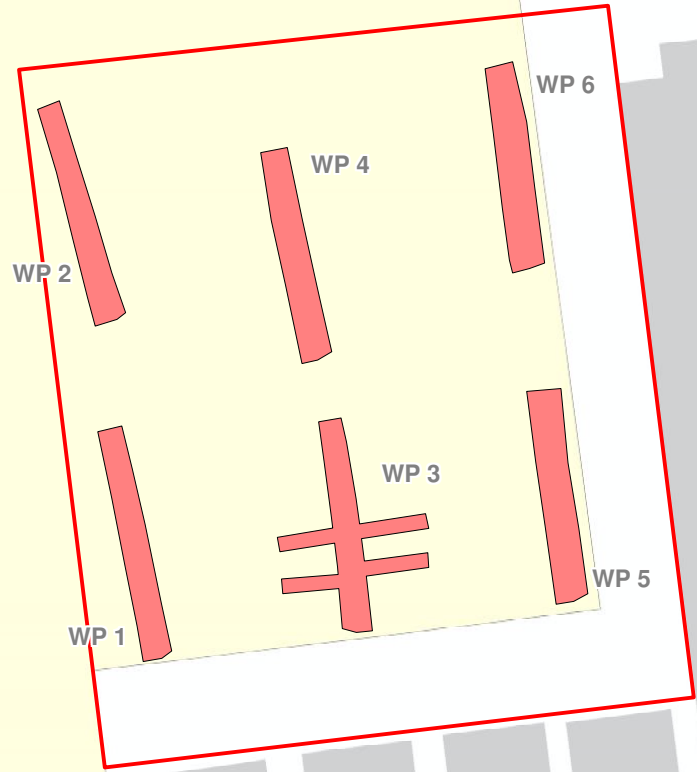
378400

175600

175700

175800

Bijlage 3:
Allesporenkaart

S150038-b IVO-P Houtbroekstraat 8 te Someren

allesporenkaart

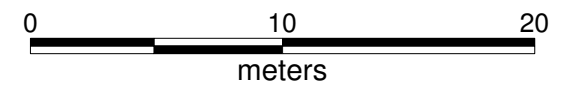
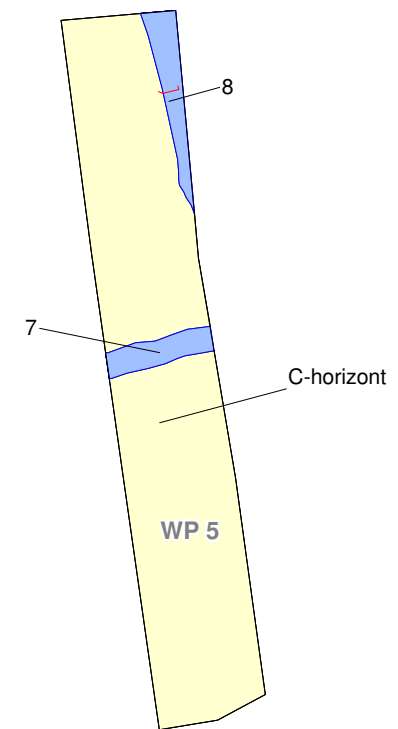
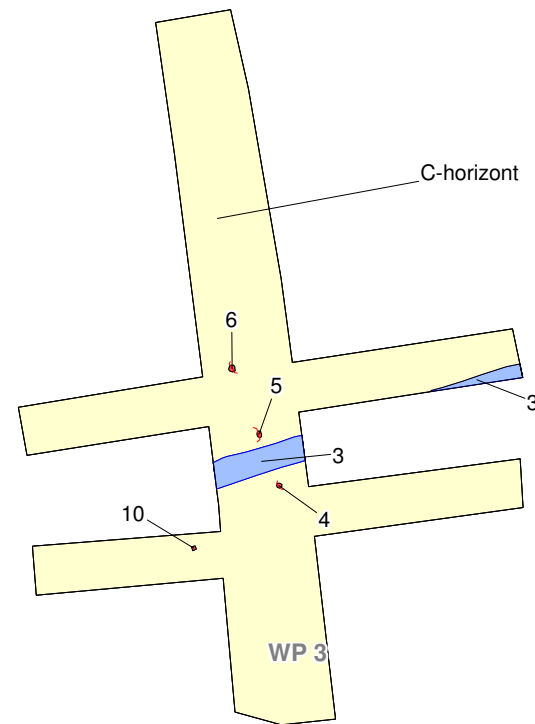
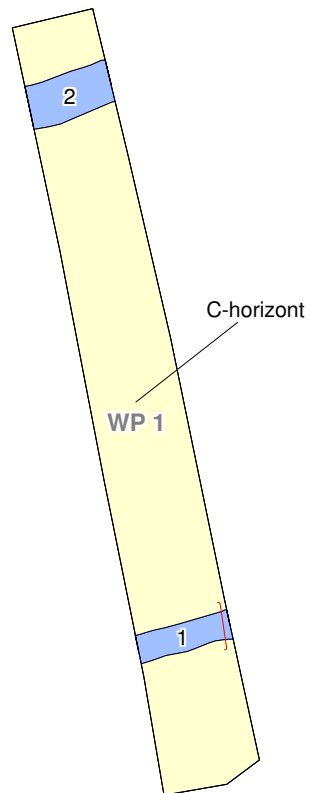
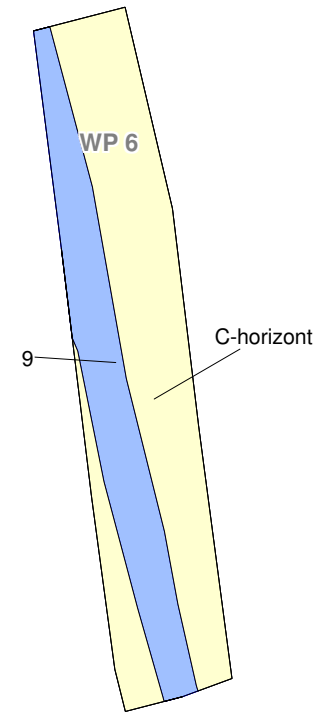
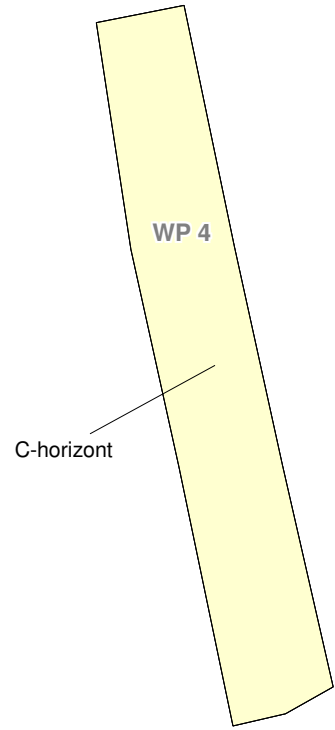
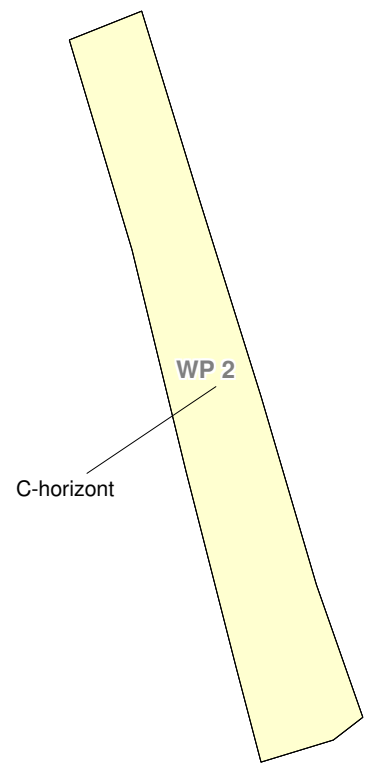
schaal 1:300
formaat A3

Legenda

- greppel
- paalkuil
- C-horizont

coupelijn

putrand

175650

175700

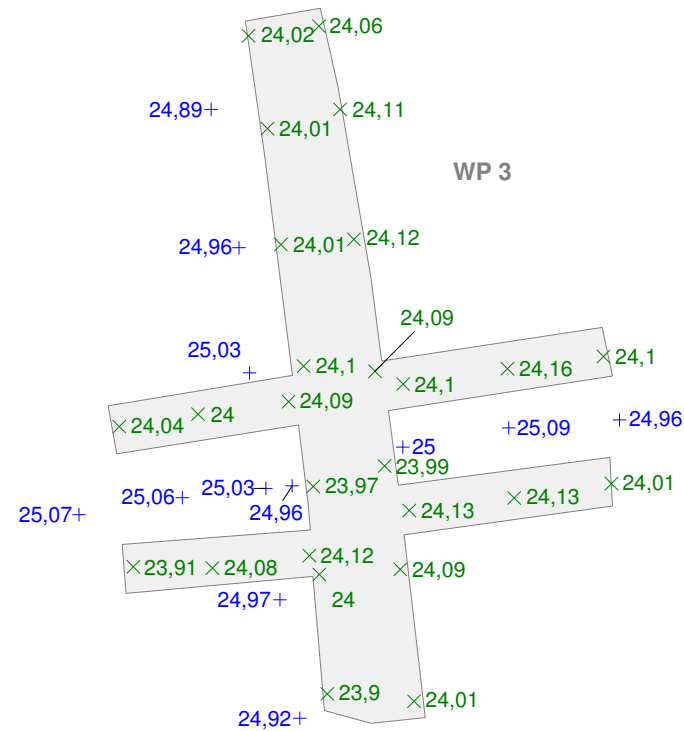
S150038-b IVO-P Houtbroekstraat 8 te Someren

hoogten

schaal 1:300
formaat A3

Legenda

- x vlakhoogten
- + maaiveldhoogten
- werkput

379475

379450

379425

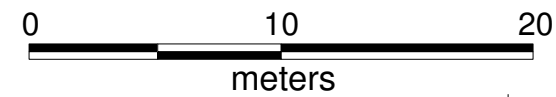
175625

175650

175675

175700

175725

Bijlage 4:
Profieltekeningen

378500

S150038-b IVO-P Houtbroekstraat 8 te Someren

ligging profielen

schaal 1:500
formaat A4

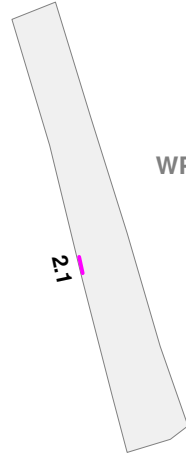
378450

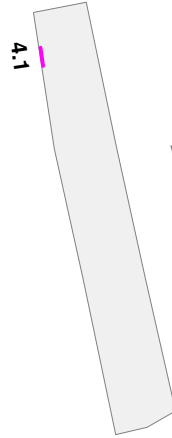
175650

175700

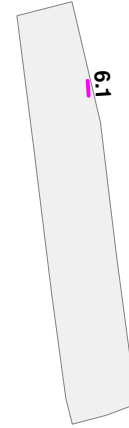
175750

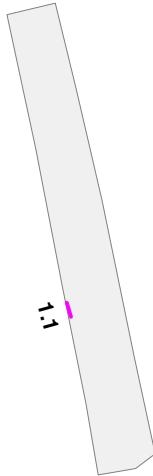
WP 2

WP 4

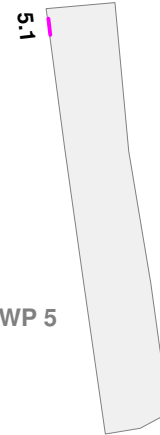
WP 6

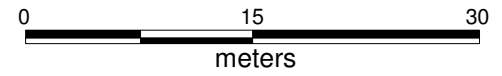
WP 1

WP 3

WP 5

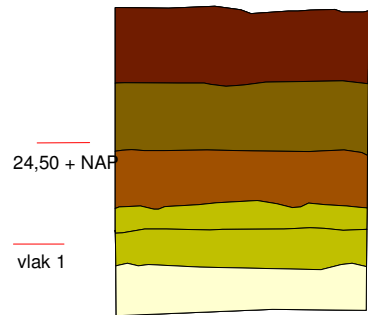
S150038-b IVO-P Houtbroekstraat 8

te Someren

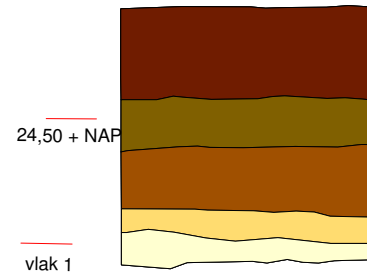
kolomopnames

schaal 1:30
formaat A4

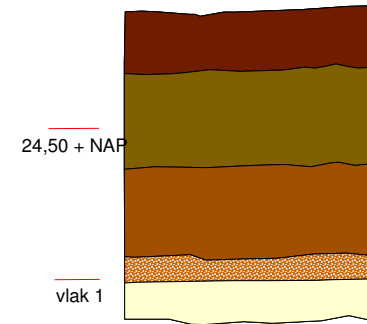
profiel 1.1

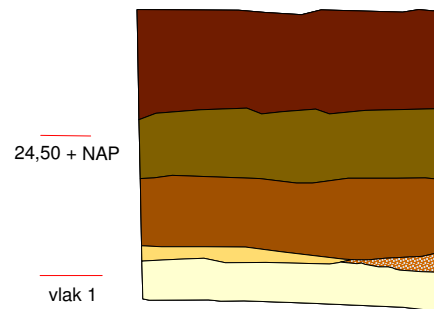
profiel 2.1

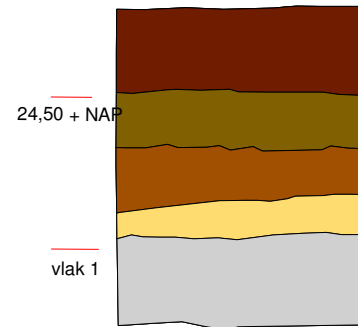
profiel 3.1

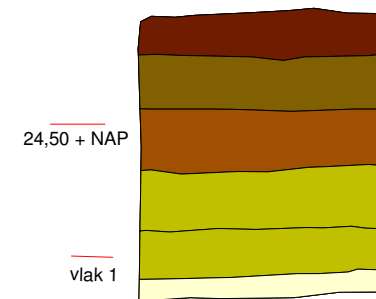
profiel 4.1

profiel 5.1

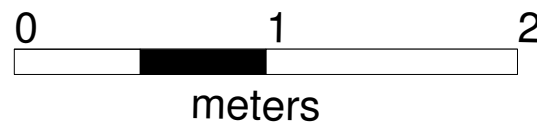

profiel 6.1

Legenda

- Aap-horizont
- Aa1-horizont
- Aa2-horizont
- BC-horizont
- AC overgang
- bioturbatie
- C-horizont
- C-horizont, uitgelooft

Bijlage 5:
Sporenlijst

SPnr	WP	VL	VORM	LxB (in cm)	TEXTUUR	KLEUR	INSLUITSELS	COUPE	DIEPTE	VORM	INTERPRETATIE	OPMERKINGEN	DATUM
1	1	1	lineair	360 x 120	zs1	dbr		x	43	kom	greppel	west-oost	15-4-2015
2	1	1	lineair	370 x 175	zs1	dbr					greppel	west-oost	15-4-2015
3	3	1	lineair	340 x 100	zs1	dbr/gr					greppel	west-oost	15-4-2015
4	3	1	ovaal	21 x 20	zs1	gr/br		x	12	kom	paalkuil		15-4-2015
5	3	1	ovaal	27 x 21	zs1	gr/br		x	9	kom	paalkuil		15-4-2015
6	3	1	ovaal	28 x 23	zs1	gr/br		x	15	kom	paalkuil		15-4-2015
7	5	1	lineair	380 x 100	zs1	dbr/gr					greppel	west-oost	16-4-2015
8	5	1	lineair	702 x 99	zs1	dbr/gr					greppel	noord-zuid	16-4-2015
9	6	1	lineair	2992 x 194	zs1	dbr/gr		x	33	onregelmatig	greppel	noord-zuid	16-4-2015
10	3	1	rechthoekig	18 x 17	zs1	gr/br					paalkuil		16-4-2015

PARAAF/d.d. SENIOR:

...

Veldwerkmap S150038-b SOMHO

14-spoorformulier
2015/versie 1.0

Bijlage 6:
Vondstenlijst

VONDSTNR	WP	VL	SP	VAK	VULLING	PROFIEL	LAAG	VERZAMELW.	INHOUD	DATUM
1	3	1		6			5	MAA	ker	15-4-2015
2	4	1					2	AFW	ker	16-4-2015
3	5	1					7	AFW	ker	16-4-2015

PARAAF/d.d. SENIOR:

...

Veldwerkmap S150038-b SOMHO

17-vondstenlijst
2015/versie 1.0

Bijlage 7:
Determinatielijst

Vondstnummer	put	vlak	vak	profiel	laag	verzamelwijze	Datum	categorie	aantal	fragment	type baksel	maakwijze	afwerking	vorm	begin datering	eind datering	complex datering
1	3	1	6		5	MAA	15-4-2015	ker	1	wand	AWGH	handgevormd			LMEA	LMEB	12e/13e eeuw
2	4	1		4.1	2	AFW	16-4-2015	ker	1	wand	ROOD	gedraaid	loodglazuur		NTA	NTB	17e/18e eeuw
3	5	1		5.1	7	AFW	16-4-2015	ker	1	wand	ROODKOM	gedraaid	loodglazuur	kom	NTA	NTB	17e/18e eeuw